

ΔΟΥΚΙΚΟΝ ΓΡΑΜΜΑ
ΙΑΚΩΒΟΥ ΚΡΙΣΠΗ Β' ΤΟΥ ΔΟΥΚΟΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. Π - C - 36 κώδικι τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Νεαπόλεως¹ περιλαμβάνεται ἐν φ. 74^ο ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Κόπια εὐγαλμένι απο το καθολικον· απο φρανγγικον· ης· ρομειήκον· ἐξηγισμένον· απο λογον ης λογον· και ὑπο τὸν λατινικὸν τίτλον Ducis Naxiensis priuilegium in fauorem Marini τὸ ἐξῆς ἔγγραφον τοῦ δουκὸς Νάξου Ἰακώβου Κρίσπου, ἐκδομένον τῇ 26 Ἰουλίου 1445.*

† ης το ονομαν · τοῦ χριστοῦ · ἀμήν · ἐμῆς Ηακοβός · κρῖσπος · δουξ · ἐγέου · πέλαγου · γνωρίζοντας · τές καλές και ἐφκαρῖστῖμένες δούλειφες · οπου ἐπῖραμέν · και ἐπεριλαβαμεν · ἀπο τον ἐδῖκόν μας · πῖστον · μαρῖν · αργῖτῖ · τὴν σῖμέρον · ἐδῖκος μας · κασ[τε]λανος · και θέλοντας νατονέ ἐφκαρῖτισομέν · μέ καπῖαν · αντῆμῖθῖν · ἐμῆς · και ἡ κλῖρονομῖ και διαδοχῆ μας ; δῖδομέν · χαρῖζομεν · και παντοτήνα · αφινομεν · τοῦ λεγομενου · μαρῖ αργῖτῖ και τον κλῖρονομον τοῦ · τον ἐβλογιτήκον · απο αὔτον · παντα · ἐβγαλμενῖ · και απο αὔτον · θελοῦν εὐγή · ταπραματα · τα κατο γέγραμενα · βαλμενα ἡσονῖσῖν · το ἐδῖκο μας · της αξῖας και προτον · χοραφῖν · κοματήν · έναν μοδῖον · τεσαρον · απανοκατο · εὐρῖσκομενον · ησον · καν· μπον · του πολῖχνῖου · το οπῖον · εκαματεθῖεν ὁ ποτε π. : δῖ· μῖτρῖς · μπαγουζῖης · ο πεθερος τοῦ · κονφῖναρῖ απο την τραμον· τανα · με το χοραφῖν · του γῖαννακι αντολο · και απο τη νοτιαν · με το χοραφῖ του νῖκολα τοῦ τακη · και απο τον μπονεντε λε· βάντε · με αλα χοραφῖα της αφεντης · περιγῖρισμενον · καθος εὐρῖσκάῖτε · ακομῖ εναν · κοματην · χοραφῖν · μοδῖον · τριον ·

¹ Ἐσφαλμένως ὁ *Cyrellus* (Codices Graeci manuscripti R. bibliothecae Borbonicae. Ἐν Νεαπόλει. 1832 Τόμ. Β' σ. 31) ἀναγράφει ὡς ἀριθμὸν τοῦ κώδικος Π-C-37.

βαλμενον · ης τες χαρκοπετρες · το οπίον · εκρατηέν · ο γεοργίς · ο σαντορνίος · σίμπλιαζη · απο τον · βορέαν· με το χοραφι του σέρ νικόλο · ντακορονία · και απο τη νοτηνίν · με τες χαρκηαπετρες · απο τον λεβαντε · με χοραφίν της αφεντης · ακομι αποξο απο το λεγομενον · κορ[ι]το χοραφίν · μοδίον . . . . .¹ κονφίναρι απο τον βορίαν · με το ανοθεν χοραφίν · οπου κρατη ο νικόλα γριπέτοπού-λος · και απο τον · λεβαντε με την σράταν · την μπούμπλικαν · απού παγενί ησίν πλάκαν · και από τον μπονέντε · με το ανοθεν κοματην · και απο τη νοτηνίν με αλα χοράφια της αφεντης · ησα οποια χοραφια με καθολικη μας ορδίνια και ορίσμον , τον αύτον · μα[ριν] αργίτι εβαλασιν ησο ποσεσίον · το φέρμον · με το κορμη . . .² ο μύσερ φραντζέσκος · ντελέντας · ο έδικος μας μπαλίς · να έχι να τα κρατη · να τα γαλοτέρι αναπαύτηκος · παντοτηνα εονίος · με τούς κληρονομους του τους ανοθεν · ησε φεούδιον · και ονομαν φεούδου δίχος καμίαν · κοντραδίτζιον · αντζι προμετερομεν εμεις και η κληρονομι και διαδοχη μας · την ανοθεν · δοσίη και χαρίσιν · παντοτηνα · να την κρατουμεν · και να την εχομεν · φερ-μαν και παραφέρμαν · εεβέαν · και ατζακησίν · ης παντοτηνίν να τηνε ντεφεντερομεν · και να την · μαντηνέρομεν · και κοντρα ης πασα ανθρωπον · να τον ξεμπερδεβγομεν · οτή με κανεναν μοδο · η στραταν · γι φορμαν · του λογίςμου · οπού να ηθελέν θελίσι ο · να γίρεψι · απανο ης αφτην · να κοντραδερι γι να πέραξι γι να εναν-τηοσί · η με λογον · η με έργον :· και οδία έγνοραν της λεγομενης χαρίσις ο αφτος μαρίς · αργίτης · και η διαδοχη του · ος ανοθεν τον καθεν χρονον · να μας ηνίε κρατημενί ησιν σκολιν τον χριστο-γενον να δίδουν ενα νεραντζι εμας και τον διαδοχο μας ης πασα μας γίρεψην · και οδία πλεα θεβεοσί και ορδίνιαν · ης τα ανοθεν πρα-ματα · φερμαρομεν και παντοτηνα · κρατουμεν · και έρίσαμεν · και έβαλασιν · την έδικη μας βουλαν · ησο καθολικον · πρηθίλεγιον · γραμενο και καμομενον η σίν αξιαν · ησας 26 · του μίνος ιούλ-λιού 1445 · ηνδίκτηονα η.

Εγώ νικόλος διασκουφος · νοταρίος απο ορισμον · του εκλαμπρο-τατου · αφέντος δουξ εγραψα και έβούλοσα .

¹ Κενόν έν τφ κώδικι.

² Έσχισμένος ό χάρτης ένταύθα.

Τὸ ἀνωτέρω πιστὸν τᾶλλα ἀντίγραφόν μου δὲν παρέχει τελείαν ἔννοιαν τῆς γραφῆς τοῦ κώδικος, διότι οὗτος φέρει τελείας στιγμὰς ἐπὶ τοῦ γράμματος ε, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ η, ἔχει πολλάκις μονογραφικῶς γεγραμμένην τὴν συλλαβὴν δ, φέρουσιν καὶ ταύτην πολλάκις τελείαν· μονογραφεῖται δ' ἐν αὐτῷ ὡς τὸ πλεῖστον καὶ τὸ ς. Τέλος δ' εὐρίσκονται ἐν τῷ κώδικι ὡς τὸ πλεῖστον ἡνωμένα τὰ ἄρθρα καὶ τὰ αναφορικὰ μετὰ τῶν ἐπομένων λέξεων, ἅτινα ἐγὼ ἐχώρισ' ἀπ' αὐτῶν ἐν τῇ ἐκδόσει.

Τοῦ αὐτοῦ δουκὸς τοῦ Αἰγαίου πελάγους Ἰακώβου Β' ἐξέδωκεν ὁ κ. Περικλῆς Ζερλέντης τρία ἕτερα ἔγγραφα. Τούτων ἐν μὲν ἐξεδόθη τὸν Δεκέμβριον 1433 ὑπὸ τῶν πρὸς πατρὸς θεῶν αὐτοῦ καὶ ἐπιτρόπων, ὄντος ἀνηλίκου, τὸ δὲ δεύτερον τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1435 ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Φραγκίσκης καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰακώβου, ἔτι ὄντος ἀνηλίκου, τὸ δὲ τρίτον τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1441 ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰακώβου ἤδη δουκεύοντος. Ἐπι δὲ δουκεύοντος αὐτοῦ συνετάχθη τῷ 1445 ἕτερον γράμμα, δι' οὗ ὁ αὐθέντης τῶν Φιλωτιτῶν Γιαννούλης Δακωρώνιας ἐβεβαίωσε τὴν ἀμφισβητηθεῖσαν ἀπελευθέρωσιν τοῦ οἴκου Ἀρώνη¹.

Καὶ τὰ μὲν ἔγγραφα ἐκεῖνα, καίπερ ἐκ μεταγενεστέρων ἀπογράφων ἐκδοθέντα, εἶνε γεγραμμένα ἐν τῇ πρωτοτύπῳ ἰταλικῇ. Ἰταλικὸν κατὰ ταῦτα πρέπει νὰ ποδεχθῶμεν καὶ τὸ φράγκικον (φράγγικον) πρωτότυπον τοῦ ἀνωτέρω παρατεθέντος, οὗ τὸ παρ' ἡμῶν ἐκδοθὲν εἶνε ἢ παλαιὰ ἑλληνικὴ μετάφρασις, γενομένη πιθανώτατα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ καὶ τὸ ἰταλικὸν πρωτότυπον συντάξαντος δουκικοῦ νοταρίου Νικολάου Διασκούφου. Τὸν Διασκούφον τοῦτον γινώσκομεν ἤδη πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ πρώτου τῶν παρὰ τῷ κ. Ζερλέντῃ δουκικῶν ἐγγράφων, τοῦ ἐν ἔτει 1433 ἐκδοθέντος ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ Ἰακώβου

¹ Περ. Ζερλέντη Γράμματα Φράγκων δεσποτῶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. ΙΓ' (1904) σ. 143 κ. ἐ., 144 κ. ἐ., 146 κ. ἐ.

Β' ὑπὲρ τοῦ Διασκοῦφου καὶ χάριν ἐπιλύσεως κτηματικῆς τινος διαφορᾶς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Νικολάου Δαμίγου καὶ Σταματικοῦ Σανούδου. Δὲν μνημονεύεται δ' ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἐκείνῳ, ἂν κατὰ τὸ ἔτος 1433 ὁ Διασκοῦφος ἦτο ἤδη νοτάριος Νάξου. Ὡς τοιοῦτον δὲ βλέπομεν αὐτὸν ὑπογεγραμμένον ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐγγράφων τοῦ κ. Ζερλέντου, τῷ τοῦ ἔτους 1435. Ὁ αὐτὸς δ' ἀξιοῦται τῆς αὐξήσεως τῶν κληρονομικῶν αὐτοῦ φεούδων διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ δουκὸς Ἰακώβου τῷ 1441 ἐκδοθέντος ἐγγράφου, καὶ πάλιν μὴ μνημονευομένης τῆς ιδιότητος αὐτοῦ ὡς νοταρίου. Εἰκάζομεν δὲ, ὅτι τοῦτο γίνεται ἔνεκα τοῦ προσωπικοῦ χαρακτῆρος τῶν εἰς αὐτὸν παροχῶν. Ἐπεκτείνοντες δὲ τὴν εἰκασίαν ταύτην διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ εἰς τὸ ἔγγραφο τοῦ 1433, δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν εὐλόγως, ὅτι ὁ Νικόλαος Διασκοῦφος ἦτο νοτάριος Νάξου ἤδη κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο. Ἐξηκολούθησε δ' ὢν τοιοῦτος τοῦλάχιστον μέχρι καὶ τοῦ 1445, ὅτ' ἐγγράφη τὸ ὑφ' ἡμῶν ἐκδοθὲν ἔγγραφο.

Ἀποκαλεῖ δ' ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ ἐγγράφῳ ὁ Διασκοῦφος ἑαυτὸν νοτάριον, καθ' ἃ notarius λέγεται λατινιστὶ ἐν τῷ ἐγγράφῳ τοῦ 1441¹. Ἦτο δὲ τῷ 1445 νοτάριος καὶ κριτῆς (notarius nec non et iudex ordinarius), καθ' ἃ βλέπομεν ἐκ τοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ συνταχθέντος γράμματος τοῦ Γιαννούλη Δακορώνια². Κατὰ ταῦτα νοτάριοι καὶ ἰταλιστὶ δὲ notaro ἢ notajo ἐκαλοῦντο ἐν τῷ δουκάτῳ οἱ δημόσιοι συμβολαιογράφοι καὶ οὐχὶ ioggi, καθ' ἃ λέγει ὁ κ. Ζερλέντης, παρανοήσας τὸ βενετικὸν lezo, ὅπερ εὐρίσκεται εἰς δύο τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων ἐγγράφων³. Τὸ βενετικὸν τοῦτο lezo εἶνε τὸ ἰταλικὸν ligio, ἀντίστοιχον τοῦ μεσαιωνικοῦ γαλλικοῦ lige, ὅπερ λέξις μετέγραψαν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας οἱ ἡμέτεροι⁴, καὶ

¹ Ἰδε *Περ. Ζερλέντην* ἐνθ' ἂν. σ. 146 ἐν τέλει τοῦ ἐγγράφου 2.

² Παρὰ *Περ. Ζερλέντην* ἐνθ' ἂν. σ. 150 ἐν τέλει τοῦ ἀρ. 4.

³ Ἐνθ' ἂν. σ. 146· Nicolò Diascufo nostro lezo. — σ. 147· Antonio Servo nostro lezo.

⁴ Πρβλ. *John Schmitt* The chronicle of Morea. Ἐν Λονδίῳ. 1904 σ. 611 ἐν λ.

σημαίνει κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν Ἀσιζῶν τὸν ἐλεύθερον ὑπήκοον κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς δουλοπαροίκους ἀγρότας, τοὺς βιλλάνους. Ἄλλως δὲ δὲν ἦτο δυνατόν ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει νὰ εἶχεν ἡ Νάξος δύο νοταρίους, τὸν Νικόλαον Διασκοῦφον καὶ τὸν Ἀντώνιον Σέρβον, καθ' ἃ ἐκ τῆς παρανοήσεως τῆς λέξεως *lezo* ἀποδέχεται ὁ κ. Ζερλέντης ¹.

Τοῦ παρ' ἡμῶν ἐκδοθέντος ἐγγράφου εἶχε γνῶσιν ὁ Buchon, ὅστις ἐσημείωσε περὶ αὐτοῦ τὰ ἐξῆς· « Ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ 95 εὐρίσκεται ὑπ' ἄρ. 9 προνομιακὴ πρᾶξις ἐλληνιστὶ γεγραμμένη, δι' ἧς ὁ δούξ Νάξου Ἰάκωβος Κρίσπης παραχωρεῖ εἰς τινα καλούμενον Μαρίνον Οὐργίτην τὸ δικαίωμα τοῦ διδάσκειν τὴν ἐλληνικὴν » ². Καὶ ἀλλαχοῦ δ' ἐκδίδων σφαλερώτατα τὰς πρώτας μόνας λέξεις τοῦ διπλώματος τούτου σημειώνει τάδε· « Τὸ ἐλληνικὸν τοῦτο δίπλωμα, δι' οὗ ὁ Ἰάκωβος Κρίσπης παρέχει προνόμιόν τι εἰς τινα καθηγητὴν ἐντεταλμένον τὸ διδάσκειν τὰς ἐπιστήμας ἐν Νάξῳ, εὐρίσκεται ὑπ' ἄρ. 9 ἐν τῷ τόμῳ 95 - 11 C - 37 ³ τῆς ἐν Νεαπόλει Βουρβωνικῆς βιβλιοθήκης ⁴.

Ἄλλ' ἤδη ὁ Hopf παρετήρησε περὶ τοῦ Buchon, ὅτι δὲν φαίνεται ποτε ἀναγνοῦς τὸ ἐγγράφον τοῦτο, ἐν ᾧ οὐδὲ συλλαβὴ μία εὐρίσκεται τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Γαλάτου ιστοριοδίφου. Ὅρθως δ' ὁ Hopf λέγει, ὅτι διὰ τοῦ ἐγγράφου τούτου παρέχονται διάφοροι κτήσεις ἐν Νάξῳ εἰς τὸν Μαρίνον Ἀργίτην, οὗ τὸ ἐπώνυμον ταυτίζει πρὸς τὸν ἔτι καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἐν Θήρᾳ σωζόμενον οἶκον dell'Argenta (Δαργέντη) ⁵.

Καὶ ὁ μὲν Ἀργίτης ἔφερε τὸ βαπτιστικὸν Μαρής, ἥτοι Μά-

¹ Ἐνθ' ἐν. σ. 139.

² Buchon Nouvelles recherches historiques sur la principauté française de Morée. Τόμ. Α' σ. 243 σημ. 2.

³ Ὁ ἀριθμὸς εἶνε ἐσφαλμένος.

⁴ Buchon Recherches historiques sur la principauté française ede Morée et ses hautes baronies. Ἐν Παρισίοις. 1841 Τόμ. Β' σ. 473.

⁵ Hopf Geschichte Griechenlands ἐν τῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ Ersch καὶ Gruber Τόμ. 86 σ. 146 καὶ σημ. 7.

ριος μᾶλλον ἢ Μαρῖνος, ἦτο δὲ καστελλᾶνος (φρούραρχος) Νάξου, καθ' ἃ μαρτυρεῖται ἐν αὐτῷ τῷ ἐγγράφῳ. Ἄλλας δ' ἐξ αὐτοῦ ἀρχᾶς ἐν Νάξῳ μανθάνομεν τὸν μπαλῆν (balio) Φραγκίσκον Ντελένταν¹, διαδεχθέντα πιθανῶς ἐν τῇ ἀρχῇ ταύτῃ τὸν πρότερον ἀρξάντα Βιάγκον Διασκοῦφον². Καὶ τὴν μὲν νομικὴν διασάφησιν τοῦ ἐγγράφου ἐπαφίεμεν εἰς τοὺς εἰδικῶς περὶ τὰς τοιαύτας δικαιοπραξίας σπουδάζοντας³· τοὺς δ' ἐν Νάξῳ περὶ τὰ πάτρια διατρίβοντας ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἐπασχολήσῃ ἢ διεξακρίβωσις τῶν ἐν τῷ διπλώματι μνημονευομένων τοπωνυμιῶν. Ἀξία δὲ νὰ ἐφελκύσῃ τὴν προσοχὴν εἶνε καὶ ἡ ὑποχρέωσις, ὅπως καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων παρέχεται εἰς τὸν δοῦκα τὸν δωρούμενον τῷ Ἀργίτῃ τὰνάγραφόμενα φέουδα καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ ἓνα νεράντζι εἰς πρώτην ζήτησιν πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἐπικυριαρχίας⁴. Δύναται δὲ πρὸς τὸ τέλοςμα τοῦτο νὰ παραβληθῇ ἡ ὑποχρέωσις τῶν ὑποταγῶν τῆς ἐν Κερκύρα κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας βαρωνείας τῶν Ἀθιγγάνων τοῦ παρέχειν εἰς τὸν βαρῶνον unum Maium καὶ ζεῦγος ὀρνίθων⁵.

Περὶ τὸν τέλος νὰ προσθέσωμεν τὴν σημασίαν τοῦ ἐγγράφου ὑπὸ ἔποψιν γλωσσικὴν. Χάριν δὲ διευκολύνσεως τῆς γλωσσικῆς αὐτοῦ μελέτης ὑπολαμβάνομεν ἀναγκαῖον νὰ μεταγράψωμεν ὀρθῶς τὸ ἔγγραφο, μόνον τὴν ὀρθογραφίαν ἐπανορθοῦντες καὶ τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα προσθέτοντες, χωρὶς νὰ μεταβάλωμέν τι ἐν τῇ φωνητικῇ ἐκφορᾷ καὶ σημειοῦντες ἐν παρενθέσει τὰς ἰταλικὰς λέξεις, ὧν ἀπλὴ μεταγραφή εἶνέ τινες τῶν ὄρων τοῦ δουκικοῦ τούτου δωρητηρίου⁶.

¹ Τοῦτον ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου ἀναγράφει καὶ ὁ κ. Ζερλέντης ἐνθ' ἄν. σ. 139.

² Ἴδε τὸ ἔγγραφο τοῦ 1435 παρὰ τῷ κ. Ζερλέντῃ ἐνθ' ἄν. σ. 145.

³ Ἴδε τινὰ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου παρὰ τῷ κ. Ζερλέντῃ ἐνθ' ἄν. σ. 139 κ. ἐ.

⁴ Ἴδε Σπυρ. Π. Λάμπρου Κερκυραϊκὰ ἀνέκδοτα. Ἐν Ἀθήναις. 1882 σ. 71 κ. ἐ. (Νεοελληνικὰ Ἀνάλεκτα Παρνασσοῦ Ἰόμ. Β' σ. 537 κ. ἐ.).

⁵ Πρβλ. Ζερλεντην ἐνθ' ἄν. σ. 139.

⁶ Τὴν τοιαύτην μεταγραφὴν ἐγγράφων ὁμοίων ὑπὸ γλωσσικὴν καὶ παλαιογραφικὴν ἔποψιν πρὸς τὸ προκείμενον ἐδηλώσαμεν ἤδη ὡς ἀναγκαῖαν ἐν τοῖς γραφεταῖς παρ' ἡμῶν

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἀμήν. Ἐμεῖς Ἰακώβος Κρίσπος, δούξ Αἰγαίου Πελάγους, γνωρίζοντας τὲς καλὲς καὶ εὐκαριστημένες δούλεψες ὅπου ἐπήραμεν καὶ ἐπεριλάβσαμεν ἀπὸ τὸν ἐδικὸν μας πιστὸν Μαρῆν Ἀργίτη, τὴν σήμερον ἐδικὸς μας καστελλᾶνος (castellano), καὶ θέλοντας νὰ τονε εὐκαριστήσωμεν με κάποιαν ἀντημοιοῦσιν ἡμεῖς καὶ οἱ κληρονόμοι καὶ διάδοχοί μας, δίδομεν, χαρίζομεν καὶ παντοτεινὰ ἀφίνομεν τοῦ λεγομένου Μαρῆ Ἀργίτη καὶ τῶν κληρονόμων του τῶν εὐλογητικῶν, ἀπὸ αὐτὸν πάντα ἐβγαλμένοι καὶ ἀπὸ αὐτὸν θέλουσιν ἐβγῆ, τὰ πράγματα τὰ κάτω γεγραμμένα, βαλμένα εἰς τὸ νησὶν τὸ ἐδικὸν μας τῆς Ἀξίας. Καὶ πρῶτον χωράφιν κομμάτιν ἕναν μοδίων τεσσάρων ἀπάνω κάτω, εὐρισκόμενον εἰς τὸν κάμπον (campo = πεδίου) τοῦ Πολιχνίου, τὸ ὅποιον ἐκαμάτεθειεν ὁ ποτὲ παπαῖ Δημήτρης Μπαγούζης (Μπαγούζης;) ὁ πεθερὸς του κονφινάρι (confinare = συνορεύω) ἀπὸ τὴν τραμοντάνα (tramontana = βορρᾶς) με τὸ χωράφιν τοῦ Γιαννάκη Ἀντολο (;) καὶ ἀπὸ τὴν νοτιᾶν με τὸ χωράφι τοῦ Νικόλα τοῦ Τάκη καὶ ἀπὸ τὸν πονέντε λεβάντε (ponente levante = δυτικοανατολικῶς) με ἄλλα χωράφια τῆς ἀφεντείας, περιγυρισμένον καθὼς εὐρίσκεται. Ἀκόμη ἕναν κομμάτιν χωράφιν μοδίων τριῶν, βαλμένον εἰς τὲς Χαρκόπετρες, τὸ ὅποιον ἐκράτειεν ὁ Γεώργιος ὁ Σαντορνιός· συμπλιάζει ἀπὸ τὸν βορέαν με τὸ χωράφι τοῦ σέρ (ser = κύριος) Νικολὸ Ντακαρόνια καὶ ἀπὸ τὴν νοτινὴν με τὲς Χαρκιόπετρες, ἀπὸ τὸν λεβάντε με χωράφιν τῆς ἀφεντείας. Ἀκόμη ἀπόξω ἀπὸ τὸ λεγόμενον Κόμιτο χωράφιν μοδίων . . . . . κονφινάρι ἀπὸ τὸν βοριᾶν με τὸ ἄνωθεν χωράφιν ὅπου κρατεῖ ὁ Νικόλα Γριπετόπουλος καὶ ἀπὸ τὸν λεβάντε με τὴν στράταν (strada = ὁδός) τὴν πούμπλικαν (pubblica = δημοσία) ἀποῦ ἔπαγαίνει εἰς τὴν Πλάκαν καὶ ἀπὸ τὸν πονέντε με τὸ ἄνωθεν κομμάτιν καὶ ἀπὸ τὴν νοτινὴν με ἄλλα χωράφια τῆς ἀφεντείας. Εἰς τὰ ὅποια χωράφια με καθολικὴ μας ὀρδίνια (ordine = διάταξις) καὶ ὀρισμὸν τὸν αὐτὸν Μαρῆ Ἀργίτη ἐβάλασιν εἰς τὸ ποσσεσιὸν (possessione = κτήσις) τὸ φέρμον (fermo = σταθερὸς) με τὸ κορμί . . . ὁ μισέρ (miser = κύριος) Φραντζέσκος Ντε-

περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν νομίζομεν, ὅτι πρέπει νὰ ἐκδοθῶσι τὰ μεσαιωνικὰ καὶ νεοελληνικὰ ἔγγραφα ἐν τῷ μελετωμένῳ Συντάγματι τῶν ἑλληνικῶν ἐγγράφων τῶν μέσων αἰώνων καὶ τῶν νέων χρόνων ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. ΙΓ' (1904) σ. 696.

λέντας ὁ ἐδικός μας μπαλῆς (balio=τοποτηρητής, ἐπίτροπος) νὰ ἔχη, νὰ τα κρατῆ, νὰ τα γαλοτέρη (galluzzare=ἀπολαύειν) ἀναπαυτικῶς, παντοτεινὰ, αἰωνίως μετὰ τοὺς κληρονόμους του τοὺς ἄνωθεν εἰς ἐφεύδιον (feudo=τιμάριον, πρόνοια) καὶ ὄνομαν φεούδου δίχως καμμίαν κοντραδιτζιόν (contraddizione=ἐντίρρησις). Ἄντζι (anzi=οὐ μὴν ἀλλὰ καί) προμεττέρομεν (ἐκ τοῦ prometio=ὕπισχνοῦμαι) ἐμεῖς καὶ οἱ κληρονόμοι καὶ διάδοχοί μας τὴν ἄνωθεν δόσιν καὶ χάρισιν παντοτεινὰ νὰ τὴν κρατοῦμεν καὶ νὰ τὴν ἔχωμεν φέρμαν καὶ παραφέρμαν (parafirma=ὑπερσταθεράν), βεβαίαν καὶ ἀτζάκιστην εἰς παντοτεινήν, νὰ τὴν ἀνεφευγτέρομεν (ἐκ τοῦ difendo=ὑπερασπίζομαι) καὶ νὰ τὴν μαντηνίρομεν (mantere=διατηρῶ) καὶ κόντρα (contra=ἐναντίον) εἰς πᾶσα ἄνθρωπον νὰ τὸν ξεμπερδεύωμεν ὅτι μὲ κανέναν μόδο (modo=τρόπος) ἢ στράταν (strada=διέξοδος) γῆ φόρμαν (forma=διατύπωσις) τοῦ λογισμοῦ ὅπου νὰ ἤθελεν θελήσει ὁ (o=ἡ) νὰ γυρέψη ἀπάνω εἰς αὐτὴν νὰ κοντραδίρη (contradire=ἀντιλέγω) γῆ νὰ πειράξη γῆ νὰ ἐναντιώσῃ ἢ μὲ λόγον ἢ μὲ ἔργον. Καὶ ὁδία ἐγνώραν τῆς λεγομένης χάρισις ὁ αὐτὸς Μαρῆς Ἀργίτης καὶ οἱ διάδοχοί του ὡς ἄνωθεν τὸν καθέν χρόνον νὰ μας εἶνε κρατημένοι εἰς τὴν σκόλην τῶν Χριστουγέννων νὰ δίδουν ἓνα νεράντζι (arancia) ἐμᾶς καὶ τῶν διαδόχων μας εἰς πᾶσά μας γύρεψιν. Καὶ ὁδία πλέα βεβαίωσι καὶ ὀρδινίαν εἰς τὰ ἄνωθεν πράγματα φερμάρομεν (firmare)¹ καὶ παντοτεινὰ κρατοῦμεν καὶ ἐρίσαμεν (=ᾠρίσαμεν) καὶ ἐβούλλωσα τὴν ἐδικὴν μας βουλλῆαν (bollo ἐκ τοῦ λατινικοῦ bulla=σφραγίς) εἰς τὸ καθολικὸν πριβιλέγιον (privilegio=προνόμιον, βίβλος προνομίων) γραμμένο καὶ καμωμένον εἰς τὴν Ἀξίαν εἰς τὰς 26 τοῦ μηνὸς Ἰουλίου 1445 ἰνδικτιῶνα ἦ.

Ἐγὼ Νικολὸς Διασκοῦφος νοτάριος ἀπὸ ὄρισμὸν τοῦ ἐκλαμπροτάτου ἀφεντὸς δούξ ἔγραψα καὶ ἐβούλλωσα.

Ἡ ἄνωτέρω δι' ἀραβικῶν ἀριθμῶν γεγραμμένη χρονολογία 1445 ἢ εὐρισκομένη ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ τούτῳ ἀντιγράφῳ δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ εὐρίσκετο καὶ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ τῆς ἐλληνικῆς μεταφράσεως κατὰ μίμησιν ἴσως τοῦ ἰταλικοῦ πρωτο-

¹ Ἐχει ἐνταῦθα τὴν ἐννοίαν τοῦ ὑπογράφειν, ἅτε τοῦ πρωτοτύπου ἐγγράφου φέραντος τὴν ὑπογραφήν τοῦ δουκὸς, ἢ τὴν τοῦ διατυποῦν;

τύπου, ἅτε τῆς κατ' Ἀραβας ἀριθμήσεως εἰσαχθείσης παρὰ τοῖς Φράγκοις ἐνωρίτερον ἢ παρὰ τοῖς Ἑλλησι, παρ' οἷς εἶνε πολὺ μεταγενεστέρα ἡ εἰσαγωγή αὐτῆς. Περὶ δὲ τοῦ νέου ἑλληνικοῦ ὀνόματος τῆς Ἀξίας, ὅπερ φέρει ἀπὸ παλαιοῦ ἤδη κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἡ Νάξος, ἴδε τὰ γραφέντα ὑπὸ τοῦ κ. Ζερλέντου¹.

Ἐν τέλει δὲ παρατηροῦμεν, ὅτι, ὡς εἰκὸς, ἐν τῷ ἀντιγράφῳ, ἐξ οὗ ἐξεδώκαμεν τὸ ἔγγραφον τοῦτο, ὃ ἐν φέρεται ἐπιτετυπωμένη ἢ βοῦλλα, ἣτοι τὸ *signum*² τοῦ νοταρίου Νικολάου τοῦ Διασκούφου. Λέγομεν δὲ ταῦτα, ὅπως ἐπιστήσωμεν τὴν προσηχὴν τῶν ἡμετέρων τῶν τυχόν ἐκδιδόντων νοταριακὰ ἔγγραφα περισώζοντα τὸ *signum* τῶν νοταρίων νὰ συνεχδίδωσι τὸ πανομοιότυπον τούτων.

¹ «Νάξια νῆσος καὶ πόλις» ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. ΙΑ' (1902) σ. 494 καὶ σ. 499.

² Ἴδε ἐν τῷ ἔγγραφῳ τοῦ 1435 παρὰ Ζερλέντη ἐνθ' ἀν. σ. 146· Et ego Nicolaus Diascusso auctoritate apostolica notarius de mandato prefatae dominae duchessae et dominis (γραπτέον domini;) ducis Egeopelagi scripsi nomine meo et *signum* aposui in scriptum ad fidem pleniorum nostram permesse. Ἴδε καὶ ἐν τῷ ἔγγραφῳ τοῦ 1445 σ. 150· Et ego Nicolaus Diascusso auctoritate apostolica et imperiali notarius nec non et iudex ordinarius omnia suprascripta interfui et e supradictis rogatus scripsi nomen *signumque* meum aposui consuetum in fidem pleniorum omnium permissorum.